

Луцький національний технічний університет
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, МОДЕЛІ

Колективна монографія

Видання восьме

Луцьк
ВІП Луцького НТУ
2022

УДК 338.48
П 26

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Луцького національного технічного університету
(протокол № 3 від 27 жовтня 2022 р.)*

Рецензенти:

Манн Руслан Володимирович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління Черкаського державного технологічного університету;

Костинець Валерія Володимирівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Папп Василь Васильович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму Мукачівського державного університету.

Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання восьме / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю., проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. – Луцьк: ВІП Луцького НТУ, 2022. – 408 с.

ISBN

*Збережена авторська орфографія, пунктуація та стилістика.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.*

УДК 338.48
П 26

ISBN 978-617-672-242-7

© авторські тексти,
Луцький національний
технічний університет,
2022

Автори:

Антипюк О.В., інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Барський Ю.М., доктор економічних наук, професор, декан географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бедрадіна Г.К., кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Білей Є.В., аспірант кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Будкевич Г.Б., доцент кафедри фізичного виховання Мукачівського державного університету

Гавришко С.Г., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, завідувач кафедри фізичного виховання Мукачівського державного університету

Газуда Л.М., доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Газуда М.В., доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Газуда С.М., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту туристичного і готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Гладкий О.В., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

Дащук Ю.Є., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Дробецька В.С., магістрант кафедри туризму та готельного господарства, Волинського національного університету імені Лесі Українки

Дупак Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету

Ерфан В.Й., кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Єрко І.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства, заступник декана з навчально-методичної та міжнародної діяльності географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Зубехіна Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Ільїн Л.В., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ільїна О.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ільтьо Г.Ф., кандидат політичних наук, доцент кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Карпюк З.К., кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Качаровський Р.Є., інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Килівник В.С., кандидат медичних наук, академік АН ПРЄ, доцент кафедри медичної реабілітації Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

Кочан В.М., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Кучер П.В., кандидат географічних наук, старший викладач кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

Лепкий М.І., кандидат географічних наук, доцент, заступник декана з досліджень факультету митної справи, матеріалів та технологій Луцького національного технічного університету

Лисюк Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету

Лужанська Т.Ю., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Лукіта О.Ф., аспірант кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Любіцева О.О., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор, завідувач кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Маковецька Л.О., кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Матвійчук Л.Ю., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Мельник А. В., кандидат географічних наук, доцент Інституту природничих наук і туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Мельник Н.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Мороз Ф.В., старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Мостова К.А., аспірантка кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Нездоймінов С.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Новосад О.В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Папп Н.В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету

Патійчук В.О., кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Волинського національного університету імені Лесі Українки

Подоляк В.М., кандидат технічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Покоłodна М.М., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

П'ятка Н.С., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Свідло К.В., доктор технічних наук, професор кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Сидорук С.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Слащук А.М., кандидат географічних, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Смаль Б.А., аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та логістики Луцького національного технічного університету

Смирнов І.Г., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Смочко Н.М., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Терещук О.С., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ціпошук С.А., студентка географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Чепурда Л.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Черкаського державного технологічного університету

Чижевська Л.Т., кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ	10
1.1. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів	11
1.2. Геомаркетинг у дії: як відкладений попит стимулює постпандемійний розвиток туризму в країнах світу та в Україні	30
1.3. Ко-Брендинг у системі маркетингових альянсів сфери агротуризму	49
1.4. PR-технології у діяльності туристичних підприємств України	60
1.5. Теоретико-методологічні засади дослідження сервісної діяльності	82
1.6. Стратегія формування інноваційних послуг у барах готелів	97
1.7. Формування конкурентоспроможного екскурсійного продукту	113
1.8. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців індустрії гостинності	130
1.9. Міжнародний туризм України у період пандемії COVID-19	144
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ	154
2.1. Агротуристичні принади розвитку сільських територій	155
2.2. Основи медичної інформаціології та її використання для формування конкурентоспроможного продукту в галузі оздоровчого туризму	169
2.3. Безпека та якість ресторанного сервісу в умовах подолання наслідків пандемії	186
2.4. Тревел-блогінг туризм: особливості становлення та перспективи розвитку	204
2.5. Прикладні аспекти використання об'єктів історико-культурної спадщини для розвитку спеціалізованих видів туризму	221
2.6. Розвиток музейного туризму в Україні та світі як важливого елемента індустрії гостинності	244
2.7. Музеї як детермінанти розвитку туризму в умовах децентралізації	260

РОЗДІЛ 3. СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ 281

3.1. Оцінювання та геопросторовий аналіз суспільно-історичних рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області	282
3.2. Аспекти дослідження розвитку туристичної інфраструктури Волинської області	298
3.3. Традиційні та інноваційні види туризму Володимирського району Волинської області: сучасний стан і тенденції розвитку	313
3.4. Розвиток пішохідного туризму в Українських Карпатах	342
3.5. Оцінка та використання екскурсійно-туристичного потенціалу Волині	359
3.6. Перспективи розвитку туристично-рекреаційної діяльності Волинської області	375

3.6. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ*

Волинська область має хороші базові передумови для розвитку багатьох галузей туристичного обслуговування населення, не дивлячись на негативні наслідки поширення коронавірусу, тотальну фінансово-економічну й політичну кризу в державі і триваючі бойові дії на території нашої країни. Туризм є одним із найбільш ущемлених бізнес-напрямків унаслідок ковідної пандемії та різноманітних обмежувальних заходів і повної заборони на в'їзд і виїзд туристів до окремих держав світу. Але найбільше постраждала ця сфера діяльності населення під час війни, яка триває на теренах нашої країни. Більшість туристичних підприємств України знаходяться не просто у складному стані, але й – на межі повного банкрутства. З початком повномасштабної війни частина туристичних компаній закрилась, інша переорієнтувала свою діяльність на волонтерську допомогу, при якій наявний власний транспорт туристичних підрозділів був задіяним для евакуації біженців, транспортування гуманітарної допомоги з-за кордону тощо. Усі надію покладаються на швидке закінчення війни та нормалізацію діяльності економіки держави та її швидку відбудову, включаючи туристичну сферу. Питаннями наукової оцінки туристично-рекреаційної діяльності Волинської області в сучасних умовах її господарчо-економічного розвитку займалися багато фахівців із різних наукових галузей як природничого, так й економічного напрямку. Зокрема наявні праці волинських науковців, які оцінювали рівень розвитку туристично-рекреаційної сфери Волині та окремих її територіальних частин, а також описували екологічний стан області, враховуючи його придатність для рекреації та туризму. Серед таких слід указати публікації таких науковців, як І. Вахович, В. Войтович, З. Герасимчук, Л. Ільїна, Н. Ковальчук, Н. Коленди, Р. Мазурця, Л. Матвійчук, Н. Павліхи, І. Пушкарук, Л. Черчик та інших дослідників. Проте цілісної наукової картини щодо можливостей розвитку нових перспективних галузей туристично-рекреаційної діяльності у Волинській області в кризових та складних політичних і триваючих військових умовах поки що не існує. Тому основним завданням цієї публікації є аналіз ресурсної бази та умов для розвитку нових і перспективних галузей туристично-рекреаційної діяльності на Волині, враховуючи складні реалії розвитку економіки держави в цілому та можливості післявоєнної відбудови.

Волинська область спеціалізується на рекреаційно-відпочинковому, лісоозерному, бальнеологічно-лікувальному та культурно-пізнавальному туризмі¹. Адже вона має для цього сприятливі рекреаційні та туристичні ресурси й передумови. На думку фахівців, параметри кліматичних умов Волині є оптимальними для розвитку всіх основних видів рекреаційної діяльності у зимові та літні місяці. На її території знаходиться 267 озер, через її територію

* Автори Патійчук В. О., Маковецька Л. О., Слащук А. М., Ціпошук С. А.

¹ Розвиток туризму на Волині. URL: <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4314> (дата звернення: 27.10.2022).

протікає 137 річок, загальна протяжність яких становить понад 3000 км, наявно 930 штучних водойм – ставків, копанок, а також в експлуатації перебуває 9 великих водосховищ. Переважна більшість водних об'єктів Волині мають сприятливі характеристики для використання їх у рекреаційній діяльності, проте лише 35 % водойм регулярно використовується для відпочинку, насамперед – стихійного². На Волині є також мінералізовані джерела, як наприклад, у с. Павлівка Іваничівського району («Йоданка Павлівська»), поблизу м. Ковель (хлоридно-натрієво-йодо-бромна вода). В області нараховується 43 водопункти лікувальних мінеральних вод. Волинська область володіє значним потенціалом мінеральних вод, що дає змогу у перспективі розвивати санаторно-курортне лікування захворювань серцево-судинної системи, опорно-рухової системи, гіпертонії, периферійної нервової системи, шлункових та інших хвороб. Наш край має значні ресурси лікувальних торфових грязей (33 родовища), які містять мінеральні солі та органічні кислоти, що можуть застосовуватися для лікування ортопедичних, неврологічних та дерматичних захворювань³. Сапропелі (донний мул) волинських озер не поступаються мінеральним грязям і торфу за своїми лікувальними можливостями й можуть використовуватися для лікування неврологічних, ортопедичних, серцево-судинних, шкіряних захворювань, а також проти опіків шкіри, хвороб суглобів і ревматизму. Волинська область багата на соснові та змішані ліси, загальна площа яких становить 689,8 тис. га (31,7 % території області), третина яких активно використовується в рекреаційній діяльності.

В області станом на 01.01.2020 р. під охороною держави перебувало 393 об'єкти природно-заповідного фонду площею понад 245,5 тис. га, з них 23 загальнодержавного значення (природний заповідник «Черемський» (2975,7 га); 3 національні природні парки – «Шацький» на площі 48 977 га), «Прип'ять-Стохід» (39 315,5 га) та «Цуманська пуща» (33 475,34 га); 15 заказників; чотири пам'ятки природи; три парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва; один ботанічний сад). 362 природоохоронних об'єкти мають статус місцевого значення, серед яких 207 – заказників, 121 – пам'ятка природи, 8 – парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та 29 заповідних урочищ, які використовуються в туристично-рекреаційній діяльності області⁴. На території волинських природних національних парків виділено зони стаціонарної та регульованої рекреації. Наприклад, за останні десятиріччя було створено 90 зон тривалого відпочинку загальною площею 259,44 га, 138 – короткочасного відпочинку площею 1776,04 га⁵. Мережа санаторно-курортних і відпочинкових закладів області нараховує понад 70 установ. Найбільш популярними серед місцевих і приїжджих відпочивальників є такі бальнеологічно-відпочинкові

² Водойми Волині. URL: <https://sites.google.com/site/volinskijkray253/vodojmi-volini> (дата звернення: 23.10.2022).

³ Патійчук В., Забокрицька М., Нетробчук І., Саванюк С. Аналіз основних проблем використання водойм Волинської області у рекреаційній діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки»*. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. № 9 (393). С. 147–155.

⁴ Екологічний паспорт. Волинська область. Луцьк: Волин. обл. рада, 2018. 139 с.

⁵ Програма розвитку туризму та рекреації у Волинській області на 2016–2020 роки. URL: <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2020-roku/1/>

заклади Волині як пансіонат «Шацькі озера», який розташований на березі найглибшого в Україні мальовничого озера Світязь, санаторій «Лісова пісня», що розміщується серед соснового лісу на березі озера Пісочне, у воді якого є лікувальне срібло та гліцерин, санаторій «Пролісок», що знаходиться в лісовому масиві поблизу с. Грем'яче Ківерцівського району, поблизу якого є джерело мінеральної води. Більшість лікувально-санаторних закладів області були збудовані ще у 60–70 роки минулого століття й потребують суттєвої модернізації й значущих капіталовкладень. Найбільший лікувально-рекреаційний потенціал у Волинській області, на думку науковців, мають Шацький, Ратнівський, Ківерцівський, Ковельський, Любомльський, Турійський та Старовижівський райони⁵.

Культурно-пізнавальний туризм на теренах області розвивається здавна, тому що, Волинська область є древньою історичною територією, яка була населена ще в часи неоліту, а також тут відбувалися значні історичні події пізніших часів – численні війни, княжі міжусобиці, поневолення її населення іншими державами, розвиток писемності, культури та мистецтва під впливом багатьох цивілізаційних процесів, що обґрунтовується її транзитним географічним положенням. Тому на території області знаходиться багато культурно-історичних пам'яток, що викликають значний туристичний інтерес. Серед останніх слід згадати Успенський Мстиславів собор (1160 р.) і Василівську церкву-ротонду та оборонні вали (XIII–XIV ст.) у м. Володимирі-Волинському; Замок Любарта (XIII–XIV ст.), Покровську (XIII–XIV ст.) і Хрестовоздвиженську церкви (1619 р.), монастирі єзуїтів (1539–1610 рр.) і тринітаріїв (1729 р.), Троїцький собор (1752–1755 рр.) у м. Луцьку; Георгіївську церкву (1264 р.) в м. Любомлі; замок і Луцьку браму (1630 р.) у смт Олиці; музей-заповідник «Козацькі могили» (1651 р.) поблизу м. Берестечко та ін.⁶. Загалом на території області нараховується 1237 пам'яток культури, архітектури, історії та мистецтва, які є основою для розвитку культурно-пізнавального та інших видів туризму. Окрім того, Волинь славиться своїми театрами – обласним музично-драматичним ім. Тараса Шевченка та обласним ляльковим театром, обласною філармонією, 2 історико-культурними заповідниками (Луцький історико-культурний заповідник «Старе місто» та історико-культурний заповідник «Стародавній Володимир» у м. Володимирі Волинському). В області нараховується 29 державних та 67 громадських музеїв, із яких 15 – народних різного профілю (історичні, краєзнавчі, мистецькі, бойової слави тощо)⁷. На Волині щорічно проводяться культурно-мистецькі фестивалі «Різдвяна містерія», «Поліське літо з фольклором», «Оберіг», «На хвилях Світязя», виставки-продажі робіт майстрів народних промислів та ін., які притягують до себе не тільки гостей з інших куточків України, а й

⁵ Патійчук В., Забокрицька М., Нетробчук І., Саванюк С. Аналіз основних проблем використання водою Волинської області у рекреаційній діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки»*. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. № 9 (393). С. 147–155.

⁶ Патійчук В.О. Особливості розвитку релігійно-паломницького туризму у Волинській області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки»*. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. № 14 (339). С. 72–79.

⁷ Статистичний щорічник «Волинь – 2021 р.». URL: <https://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2022)

іноземців. Отже, на території Волинської області є значна кількість цікавих пізнавальних об'єктів історії, культури, мистецтва. Більшість із них є екскурсійними, які включені, або можуть бути включеними в програму туристичних маршрутів.

У Волинській області налічується понад 20 історичних населених місць, де знаходяться унікальні пам'ятки містобудування і архітектури, серед яких – храми, городища, меморіальні комплекси. За 15 кілометрів від м. Луцьк у смт Рокині розташований музей історії сільського господарства Волині – скансен з експозицією просто неба. Цікаві регіональні особливості Волинської області, поряд із багатим природно-ресурсним та історико-архітектурним потенціалом, створюють всі передумови для організації сучасної туристичної інфраструктури й розвитку вітчизняного та міжнародного туризму на її території.

За офіційними даними, на кінець 2020 р. у Волинській області функціонувала розгалужена базова мережа закладів культури і мистецтва. Серед яких слід указати: 675 клубних закладів (палаці культури, народні дома «Просвіта», культурно-мистецькі центри, клуби і будинки культури тощо); 550 бібліотечних установ; 37 мистецьких шкіл (27 музичних, 3 художніх, 7 шкіл мистецтв) та 11 їх сільських філіалів. Окрім того, в області функціонує 61 сільських класів навчання гри на різних інструментах із загальним охопленням 6816 дітей; 17 комунальних музеїв та 84 громадських музейних закладів, в т. ч. 6 – народних. Станом на 1 серпня 2019 р. на Волині діяло 550 бібліотечних закладів, серед яких 471 – бібліотека, що функціонують у сільській місцевості⁸. Бібліотечна мережа перебуває зараз у стані активного реформування. Безкоштовний доступ до інтернет-ресурсів надають пункти вільного доступу до Інтернету, які діють у 85 бібліотеках – учасницях проекту «Бібліоміст». Продовжують функціонувати Інтернет-центри в Волинській ДОУНБ імені Олени Пчілки, Ковельській та Горохівській ЦРБ, центральній бібліотеці для дітей Луцької міської ЦБС, що були створені за проектом Посольства США в Україні «Інтернет для читачів публічних бібліотек». Станом на кінець 2019 р. у бібліотеках області нараховувалося 682 комп'ютери проти 653 станом на 01.01.2019 р. Доступ до мережі Інтернет надає 151 бібліотека області. В області налічується 54 об'єднаних територіальних громад, в підпорядкуванні яких перебувають 279 бібліотек. У 2020 р. на Волині було паспортизовано 27 об'єктів культурної спадщини⁹. Отже, Волинська область володіє значним природно-рекреаційним та культурно-історичним потенціалом, який є передумовою успішного функціонування туристично-рекреаційної галузі.

Транспортна інфраструктура є одним із значимих чинників, які впливають на рівень розвитку туризму будь-якої території, в т. ч. й Волинської області. Область знаходиться на порівняно невеликій відстані від столиць та більшості головних міст Центральної і Західної Європи, на інтенсивно зростаючих світогосподарських зв'язках в напрямках Захід-Схід та Північ-Південь, які реалізуються через відносно розвинену мережу транспортних магістралей,

⁸ Туристична Волинь. URL: <https://volyntravel.com.ua/> (дата звернення: 11.10.2022).

⁹ Нові тенденції розвитку туризму на Волині. URL: <https://www.volynnews.com/news/society/u-lutsku-vidbulas-konferentsiia-shchodo-rozvytku-turyzmu/> (дата звернення: 29.10.2022).

зокрема, Київ-Ковель-Варшава-Берлін, Київ-Ковель-Брест, Ковель-Луцьк-Львів та ін. Станом на 01.01.2019 р. мережа автомобільних доріг загального користування області складає 6195,3 км, у тому числі з твердим покриттям 1795,7 км доріг державного значення і 4399,6 км – дороги місцевого значення. У складі доріг державного значення 321,3 км – траси міжнародного значення, 189,9 км – національні дороги, 241,7 км – регіональні і 1042,8 км територіальні дороги. У складі доріг місцевого значення 2107,5 км – обласні дороги і 2292,1 км – районні дороги¹⁰. Існуюча мережа автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення області обслуговується 10 філіями державного підприємства «Волинський облавтодор», ПрАТ «Ковельське ШБУ-63» та ТЗОВ «Аміла». Загальна протяжність вулиць і доріг комунальної власності області становить 7546,3 км, у тому числі з твердим покриттям 4030,7 км. Територією Волині проходить міжнародний транспортний коридор (МТК) «Балтика – Чорне море» (автомобільний та залізничний транспорт). Також територією регіону проходить міждержавний транспортний коридор Ужгород – Львів – Ковель – Доманово протяжністю 510 км за основним напрямком і 185 км – за відгалуженнями.

Станом на 1 січня 2020 р. автобусна маршрутна мережа області нараховувала 94 міських, 285 приміських та 365 міжміських маршрутів. Для обслуговування внутрішньообласних маршрутів задіяно 481 одиниця транспортних засобів¹¹. В області наявна мережа автостанцій. Зокрема, в м. Луцьк функціонує 2 автостанції ПрАТ «Волинське ОПАС». Крім того, автостанції існують у всіх районах області.

Зменшення обсягів перевезення пасажирів спричинено:

- подорожчанням паливно-мастильних матеріалів;
- незадовільним дорожнім покриттям до окремих населених пунктів області;
- відсутністю фінансування субвенції з місцевих бюджетів компенсації за пільговий проїзд окремих категорій громадян;
- відсутністю фінансування з місцевих бюджетів на надання адресної допомоги пільговим категоріям громадян.

В області розроблено проект програми розвитку інфраструктури у Волинській області на 2019-2022 роки, яка передбачає будівництво та реконструкцію доріг загального користування державного значення, місцевих та комунальних доріг, покращення рівня безпеки дорожнього руху та якості пасажирських перевезень. Протяжність залізниці загального користування в межах Волинської області складає 596,8 км, з них 101,2 км електрифікованих; щільність залізниць становить – 29,5 км/тис.кв.км, що нижче за середній показник по Україні (36км/тис.кв.км). Довжина найбільш технічно обладнаних електрифікованих дільниць складає біля 17,8 %, двоколійних – 6 %¹⁰. Основні залізничні станції: сортувальна – Ковель, вантажна – Луцьк.

¹⁰ Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 р. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>.

¹¹ Статистичний щорічник «Волинь – 2021 р.» URL: <https://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2022).

Територію області перетинають електрифіковані залізниці Рівне-Ківерці-Ковель-Ягодин (Хелм) – найбільш напружена залізнична магістраль із значним об'ємом вантажних і пасажирських перевезень на Польщу. Крім того, на території області прокладені одноколіїні залізничні лінії: Ковель-Сарни-Коростень-Київ, Ковель-Камінь-Каширський, Ковель-Володимир-Волинський-Червоноград – на Підзамче (Львів), Ківерці-Луцьк-Кам'янка-Бузька-Підзамче, відмикання від лінії Ковель-Червоноград – колія Володимир-Волинський – Лудин-Хрубешув. У 2018 р. залізничними станціями області (за попередніми даними виробничого підрозділу «Рівненська дирекція залізничних перевезень» регіональної філії «Львівська залізниця») відправлено 1,1 млн т вантажів та 2,2 млн пасажирів. Наявна в області мережа автомобільних та залізничних магістралей, в основному, достатня для забезпечення освоєння очікуваних на середньострокову перспективу обсягів вантажних та пасажирських перевезень. Проте, наявна інфраструктура потребує суттєвої модернізації з метою наближення її до стандартів ЄС. Проводиться оптимізація маршрутної мережі області шляхом зменшення кількості рейсів із метою передбачення автобусів з більшою пасажиромісткістю та комфортністю.

Туристичний потенціал області формують: 2 центри туристичної інформації, 3 національні парки, 231 рекреаційна зона, 118 рекреаційних пунктів, 267 озер, 285 агросадиб, 152 заклади розміщення, 7 санаторіїв, 17 музейних закладів, 1534 об'єкти культурної спадщини, 11 фестивалів (понад 57 1000 туристів), 1 туристичний кластер, 8 маркованих туристичних шляхів, 7 туристичних знаків (5,53), 5 активних туристичних клубів, 2 екопарки, 2 офіційних туристичних веб-ресурси, 341 суб'єкт туристичної діяльності області, які надавали прями (117 турфірм, санаторії, профілакторії, пансіонати, дитячі табори, турбази і бази відпочинку) або посередницькі (готелі, мотелі, кемпінги, заклади громадського харчування тощо) туристичні послуги (табл. 1)¹¹. Згідно з оцінкою фахівців, лідируючими туристичними агенціями м. Луцька за минулий рік, які мають позитивний імідж за числом оформлених індивідуальних та групових турів, як у межах України, так і за кордоном, є такі турфірми: «Соната», «Патріот», «Море турів», «Join Up», «Світ подорожей»¹².

Ці приватні туристичний підрозділ є знаним не тільки в Україні, але й за кордоном, як надійні ділові партнери та відповідальні суб'єкти за свої зобов'язання перед клієнтами (відпочивальниками). Більшість із них надає такі різноманітні туристичні та посередницькі послуги як якісне, швидке та сервісне обслуговування своїх клієнтів; замовлення і бронювання місць у готелях у провідних туроператорів світу; надійний та комфортабельний трансфер до місць відпочинку; бронювання транспорту та авіаквитків; надання додаткових туристичних та супровідних послуг (оформлення віз та інших документів на виїзд за кордон, страхування клієнтів, консультування у забезпеченні міжнародного зв'язку та комунікацій тощо); замовлення та оформлення щодо надання косметично-масажних та інших послуг, харчування тощо.

¹² ТОП-5 популярних туристичних агенцій Луцька. URL: <https://pershyj.com/p-top5-populyarnih-turistichnih-agentiiv-lutska-2130> (дата звернення: 02.09.2022).

Структурні підрозділи туристичного комплексу
Волинської області у 2020 р.*

Назва закладу	Кількість одиниць
Готелі	57
Мотелі	28
Кемпінги	3
Туристичні бази та бази відпочинку	4
Дитячі табори	19
Санаторії, профілакторії, пансіонати	11
Ресторани	53
Кафе	41
Бари	43
Закусочні	3
Їдальні	29
Турфірми	117

** Складено за: Статистичний щорічник «Волинь – 2021 р.». URL: <https://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.

Так, наприклад, фірма «Join Up» розробила нову концепцію ексклюзивного туристичного обслуговування, яка орієнтована винятково на індивідуальні туристичні замовлення найвибагливіших туристів. Вона пропонує привабливі ціни на обслуговування VIP-клієнтів (створені спеціальні програми для розкішного і комфортабельного відпочинку), автобусні та авіа-тури до Європи, морські круїзи, гірськолижні тури, релігійно-паломницькі поїздки, дитячий відпочинок (міжнародні дитячо-юнацькі табори за кордоном), лікування за кордоном у провідних клініках Чехії, Словенії, Ізраїлю, Йорданії, Німеччини, Австрії та інших країнах світу, навчання та освітні програми за кордоном, шоп тури до Туреччини, Китаю, Італії, Греції, Кіпру, інтенсив-тури та ексклюзивні тури, а також інші туристичні пропозиції.

Позитивним іміджем функціонування провідних турфірм м. Луцька є те, що їх співробітники відвідали багато різних країн та можуть запропонувати тури на будь-який смак, надати повну та корисну інформацію щодо історії, традицій та культури будь якої держави світу. Вони постійно вивчають ринок туристичних послуг, працюють лише з перевіреними напрямками та підбирають найкращі пропозиції для своїх клієнтів. Проте, як було уже встановлено, турфірми м. Луцька орієнтовані в основному на зовнішньо туристичне обслуговування клієнтів. Що ж стосується внутрішнього туризму, а особливо – внутріобласного, то тут залишається ціла низка невирішених проблем і відсутність певного виробничого ентузіазму з боку місцевих туристичних підрозділів, які в гонитві за високими заробітками в твердій валюті, нехтують обслуговуванням туристів у межах своєї області, або пропонують незначний перелік таких послуг для іноземців та приїжджих із інших областей України. Наприклад, деякі турфірми пропонують одноденні поїздки в до музею-садиби Лесі Українки в с. Колодяжне Ковельського району, до м. Володимира-Волинського чи в Зимненський Успенський монастир, або

відпочинок на о. Світязь та інших Шацьких озерах. Починаючи з 2000 р., динаміка туристичних прибуттів на територію Волинської області має тенденцію до зростання (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка туристичних відвідувань Волинської області у 2000-2021 рр.***

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи
2000	73126	1793	3299	68034
2001	47819	520	1768	45531
2002	60701	2138	4170	54393
2003	60945	2479	3870	54596
2004	58239	3665	5976	48598
2005	57319	3433	8983	44903
2006	64254	4083	8137	52034
2007	68687	5103	10246	53338
2008	67044	5826	7796	53422
2009	45674	3357	5784	36533
2010	52041	4021	7740	40280
2011	14657	1193	5881	7583
2012	19789	991	8312	10486
2013	19490	1095	12019	6376
2014	14593	349	8073	6171
2015	15620	645	9327	5648
2016	26526	486	19446	6594
2017	17047	679	12429	3939
2018	21807	448	15396	5963
2019	27403	556	23635	3212
2020	10047	19	9164	864
2021	6547	11	5429	1107

***2000–2010 роки – за даними Міністерства інфраструктури України, починаючи з 2011 року – за даними Держстату.

Хоча були, наприклад, такі роки, як 2001 р., 2004 р., 2009 р., коли число приїжджих відпочивальників у Волинській області зменшувалося, що було

пов'язано в основному із погіршенням місцевої погоди у літній час, коли туристи в основному відвідували місцеві поліські озера та пансіонати. Що ж стосується падіння показників туристичного обслуговування у 2020-2021 рр., то вони обґрунтовуються коронавірусними обмеженнями на відвідування місць масового відпочинку туристами та різноманітними заборонами під час локдауну. Згідно статистичних даних за 2019 р., на територію області з метою рекреації та відпочинку прибуло майже 30 тис. осіб, з яких 16,5 % становлять іноземні гості (поляки, німці, італійці, білоруси, турки, канадці, американці, шведи, вірмени, латвійці та ін.)¹¹. Іноземні туристи відвідували Волинську область переважно з культурно-пізнавальною метою.

Таким чином, Волинь – це край самобутнього народного мистецтва й славетної історико-культурної спадщини. Вона багата природними рекреаційними ресурсами – озерами, річками, лісами з унікальною флорою та фауною, лікувальними торф'яниками та джерельною мінеральною водою. На її території вдало розвивається мисливство та рибальство, а також є необхідні передумови для реорганізації лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального, спортивного, сільського, екологічного та інших видів туристично-рекреаційної діяльності. Окрім того, Волинська область має хороші перспективи для розвитку нових видів туристично-рекреаційного обслуговування населення, включаючи іноземних туристів, що може суттєво покращити її фінансово-економічний стан.

На нашу думку, на Волині є базово-ресурсні умови для розвитку трьох груп перспективних туристично-рекреаційних видів діяльності – природного, антропогенного та культурно-духовного напрямку (рис. 1).

Рис. 1. Основні перспективні напрями розвитку туристично-рекреаційної діяльності у Волинській області за групами чинників їх розвитку¹³

¹³ Патійчук В. Саванюк С. Перспективні види туристично-рекреаційної діяльності у Волинській області. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки». Луцьк: Вежа-Друк, 2020. № 1 (405). С. 129–142.

На території Волинської області наявні передумови для перспективного розвитку усіх видів пізнавального туризму та відпочинкової рекреації, в основі яких лежить потреба населення в розширенні своїх попитів у знаннях із різних напрямів суспільної діяльності та оточуючого середовища, а також отримання задоволення від відпочинку в екологічно чистій місцевості (табл. 3). Область продовжує розвиватись в плані створення курортних зон. Перспективним є розбудова інфраструктури та бронювання вільних земельних ділянок для будівництва цілорічних закладів відпочинку, що змінить тривалість туристичного сезону з літнього на круглорічний. Реалізовується проєкт за міжнародною грантовою програмою «Польща-Україна», згідно якої відбувається прокладання 86 км каналізаційних мереж і будівництво 3-х сучасних та потужних очисних споруд. Крім того, у с. Світязь завершується будівництво сучасної набережної з відповідною інфраструктурою.

Таблиця 3

Перспективні види розвитку туристично-рекреаційної діяльності у Волинській області та їх ресурси¹³

№ з п	Нові види туризму та рекреації	Основні чинники та ресурси для їх розвитку	Перспективні центри та райони розвитку	Можливі шляхи вирішення
1	Зелений або сільський	Живописні сільські ландшафти області та сприятлива екологіч-на ситуація в краї, кінні маршрути та піші подорожі краєм	Численні сільські садиби в районах області, а також їх краєвиди, сільські звичаї, побут та смачна екологічно чиста кухня	Посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму
2	Етнографічний	Цікава та специфічна волинська (поліська) культура та обрядовість	Етнографічний музей-скансенс у смт Рокині Луцького району, Волинський краєзнавчий музей у м. Луцьку, численні краєзнавчі етнографічні світлиці в містах і селах Волині, місця, де відбуваються етнографічні дійства, фестивалі, забави тощо	Посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму
3	Ностальгійний	Волинь є осередком історичних поселень багатьох етнічних спільнот, які проживали на її території – польської, чеської, німецької, єврейської, білоруської та інших меншин; наявність залишків господар-чих і	Місця колишніх поселень польських, чеських, німецьких, голландських та інших колоністів, наприклад, у Шацькому, Турійському, Ковельському, Рожищенському, Іваничівському, Горохівському, Любомльському, Луцькому, Володимир-Волинському та інших районах, а для єврейської громади – міста	Проведення комплексних науково-пошукових робіт та видання спеціалізованої поліграфічної та рекламно-туристичної продукції про наявність колишніх історико-етнічних об'єктів етнічних меншин на території краю в минулому, розробка й

		житлових споруд, храмів, які належали їх етнічним осередкам, та поховання родичів тощо	Луцьк, Горохів, Любомль, смт Головне	прокладання нових спеціалізованих маршрутів, відновлення й розбудова спеціальної інфраструктури тощо
4	Гастрономічний	Цікава та специфічна волинська (поліська) кухня, смачні та ідентичні регіональні страви, цікаві гастрономічні традиції та релігійно-обрядові події в краї	Територія усієї області, а також місця, де почали відбуватися регулярні конкурси та гастрономічні фестивалі, як наприклад «Фестиваль сала» в м. Луцьку, щорічний «Фестиваль Світязьких пончиків» на оз. Світязь, регулярні волинські фестивалі вареників і дерунів, виставки виробів місцевих кулінарів до Паски та Різдва, виставка-продаж місцевого меду та продукції бджільництва тощо	Посилення рекламно-інформаційної діяльності, покращення туристичної інфраструктури у місцях потенційних гастрономічних центрів краю, залучення аматорів та професіоналів до посилення розвитку туристично-гастрономічної діяльності в краї
5	Релігійний	Цікава тисячолітня історія християнства на території краю, численні старовинні храми та монастирі, відомі чудотворні ікони та цілющі джерела краю	Численні храми та монастирі й духовні осередки в містах Луцьк, Володимир-Волинський, Ковель, Любомль, Горохів, Берестечко, селах Старий Чорториськ, Михнівка, Тростянець, Зимне, Низкиничі, Вербка, Мильці, Старосілля, Кисилин та ін., музей Волинської ікони в м. Луцьк тощо	Налагодження належної рекламно-інформаційної роботи, підготовка спеціалізованих кадрів для підготовки спеціалізованих турів, сприяння приватних і державницьких структур у розвитку релігійно-паломницького туризму
6	Некротуризм	Наявність на території області багатьох некрооб'єктів, які мають туристичний інтерес, наприклад, Луцьке підземелля, козацькі могили тощо	Давні поховання етнічних меншин, козацькі могили, княжі кургани, могили дівчат-невільниць, які загинули від татаро-монголів (наприклад, св. Текля), крипти церковних підземель, де покояться видатні особи краю, держави або сусідніх держав, наприклад, крипта Мстиславового Успенського собору в м. Володимирі-Волинському, чернечі печери та поховання ченців у монастирі с. Зимне, козацькі могили поблизу м. Берестечко, поховання під Петро-Павлівським	Проведення додаткових науково-пошукових робіт та видання спеціалізованої туристичної літератури та інформаційної продукції про наявність некрооб'єктів та поховань етнічних меншин на території області, розробка нових спеціалізованих екскурсій та маршрутів,

			костелом у м. Луцьку, крипта Хрестовоздви-женської церкви в м. Луцьк, де похований Данило Братковський та інші члени Луцького братства, єврейські, польські, чеські та німецькі поховання в Любомлі, Ковелі, Рожище, Луцьку, Горохові, Локачах, Олиці тощо	відновлення та розбудова спеціальної інфраструктури тощо
7	Подієвий або видовищний	Різноманітні культурно-мистецькі та спортивно масові, видовищні події та заходи в області	На Волині щорічно проводяться мистецькі фестивалі «Різдвяна містерія», «Поліське ліго з фольклором», «Оберіг», «На хвилях Свігязя», літературні читання «Лесині обереги», виставки-продажі робіт майстрів народних промислів	Посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму, пошук шляхів фінансування та інвесторів тощо
8	Спортивний	Місцеві стадіони, палаци спорту, спортивні майдан-чики, спортивні школи, плавальні басейни тощо	Футбольні матчі, міжнародні змагання з вільної боротьби та карате, легкоатлетичні змагання, які регулярно відбуваються в Луцьку та інших містах краю тощо	Посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму, залучення державних коштів та спонсорських надходжень, іноземних інвестицій тощо
9	Екстремальний (пригодницький)	Спуск у Нововолинські шахти, підводний дайвінг у волинських озерах, подорожі на байдарках і каное волинськими річками, польоти на дельтапланах та повітряних шарах над заповідними територіями, подорожі у підземелля тощо	Міста Нововолинськ, Луцьк, Берестечко, с. Зимне, озера Свігязь, Любязь, Добре, Пулемецьке, Сомин та ін., багаточисельні річки області та заповідні території тощо	Підготовка спеціалізованих кадрів та розробка спеціальних турів, посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму, залучення іноземних інвестицій тощо
10	Виробничий (промисловий)	Багато діючих та покинутих промислових підприємств і виробництв на території краю	Головні промислові центри Волинської області: м. Луцьк – СКФ «Україна», ЗАТ «Модерн-Експо», ВО «Електротермометрія», рубероїдний завод, шовковий комбінат та ін.;	Налагодження належної рекламно-інформаційної роботи, підготовка спеціалізованих кадрів для підготовки спеціалізованих

			м. Ковель – залізнична станція «Ковель», «Ковельсьільмаш», комбикормовий завод тощо; м. Нововолинськ – вугільні шахти, завод «СТО» та ін.; м. Володимир-Волинський – фабрика «Луга», птахофабрика та ін.; м. Рожище – завод «Рожищеферммаш», фабрика «Вовняна» тощо), а також приватні виробництва, наприклад, курятини «Панкурчак», кетчупів та соусів «Торчин-продукт» у смт Торчин, виробництво ковбасних виробів «Забіяка» с. Забороль Луцького р-ну, екологічного сиру «В Ерика» с. Кроватка Рожищен-ського р-ну, молочних та м'ясних продуктів «Шляхом традицій» с. Кременець Рожищенського р-ну тощо	виробничих турів, сприяння приватних і державницьких структур у розвитку цього виду туризму
11	Транзитний	Волинська область є прикордонною (межує з Польщею та Білоруссю) та транзитною територією, де проходять важливі транспортні шляхи до столичних і регіональних культурних центрів; тут розміщуються цікаві природні, історико-культурні, релігійні, гастрономічні та інші об'єкти уздовж трас	Територія області вздовж основних транспортних магістралей від основних пунктів перетину кордону: Ягодин–Любомль–Ковель–Київ; Устилуг–Володимир-Волинський–Луцьк–Київ; Доманове–Ратне–Ковель–Луцьк–Львів та ін.	Посилення рекламно-інформаційної компанії, покращення туристичної інфраструктури вздовж головних транспортних магістралей, спрямування інвестиційних коштів на розвиток туристичних об'єктів уздовж основних трас, що йдуть від кордону
12	Екологічний	Ендемічна заповідна флора та фауна Волинського краю, живописні специфічні поліські ландшафти та різноманітна	Насамперед – екологічні заповідники та заказники Волинської області: Шацький національний природний парк, Національний природний парк «Прип'ять-Стохід», Національний	Посилення рекламно-інформаційної роботи, підготовка спеціалізованих кадрів для підготовки екотурів, сприяння приватних і державницьких

		екосистема	природний парк «Лісова пісня», Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца», Черемський природний заповідник, урочище «Оконські джерела» тощо	структур у розвитку цього виду туризму
13	Меморіальний	Волинь є місцем народження й перебування багатьох відомих осіб і постатей (державних діячів, митців, поетів, письменників, композиторів та ін.)	Село Колодяжне Ковельського р-ну – музей-садиба поетеси Лесі Українки, с. Затурці Локачин-ського р-ну – музей садиба й могила відомого державного діяча В. Липинського, с. Низкиничі – музей та могила кийвського воєводи А. Кисіля, с. Михнівка – залишки маєтку та могила воєводи Філона Яловецького, м. Ус-тилуг – музей-садиба композитора Ігоря Стравінського та ін.	Залучення коштів та інвестицій на розбудову та реставрацію меморіальних споруд та об'єктів, а також туристичної інфраструктури, посилення рекламно-інформаційної роботи та розробка нових тематичних спеціалізованих турів
14	Мисливський або рибальський, грибний та ягідний	Численні мисливські та рибальські угіддя, велика видова різноманітність тварин для полювання та риби для вилову, значні лісові площі з суничником та чорничником, а також велика різноманітність їстівних грибів	Значні лісові площі області у поліській зоні для проведення мисливства та збиральництва, а також численні водні об'єкти краю як природного, так і штучного походження для рибальства та полювання на качок, зайців, кабанів та іншу дичину	Посилення рекламно-інформаційної роботи, підготовка спеціалізованих кадрів для підготовки таких турів, сприяння приватних і державницьких структур у розвитку цього виду туризму
15	Садово-парковий та фортифікаційний	Численні пам'ятки садово-паркового мистецтва на території області, залишки панських садиб тощо	Центральний парк культури й відпочинку ім. Лесі Українки в Луцьку, парк «900-річчя Луцька», оборонні вали та історичні споруди в м. Володимир-Волинський, замок Любарта і міський ботсад, будинок архітектора в м. Луцьку, панські садиби та замки в смт Олиці, м. Ковелі, м. Любомлі, м. Берестечку, смт Лукові, с. Заборолі, обласна селекційна станція та дендропарк у смт Рокині	Посилення рекламно-інформаційної роботи, підготовка спеціалізованих кадрів для підготовки таких турів, сприяння приватних і державницьких структур у розвитку цього виду туризму
16	Бурштиновий	Наявність родовищ	Маневицький, Любешівський, Камінь-	Врегулювання бурштинового

		бурштин у північних районах області та рідкісні види бурштинових зразків та виробів з них тощо	Каширський райони області, краєзнавчий музей м. Луцька, виставки та салони виробів із бурштин та ювелірні салони та магазини в Луцьку, Ковелі, Володимир-Волинському та інших містах області	бізнесу, посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму, залучення державних коштів та спонсорських надходжень, іноземних інвестицій тощо
17	Патріотичний	Місця бойових дій періоду Першої та Другої світових воєн на території області	Музей партизанської слави в урочищі Лопатень Ківерцівського р-ну, меморіальний комплекс «Слави» в Луцьку, меморіал закатованим жителям у с. Кортеліси Ратнівського р-ну, пам'ятні місця УПА в урочищі Вовчак, стоянка вояків УПА «Сонячна» поблизу с. Гараджа Луцького р-ну та ін., залишки окопів та поховання воїнів операції «Брусилівський прорив», щорічний фестиваль «Бандерштат» у м. Луцьку	Посилення рекламно-інформаційної роботи, сприяння зацікавлених осіб та структур у розвитку цього виду туризму, залучення державних коштів та спонсорських надходжень, іноземних інвестицій тощо

Протягом 2017-2018 років в області згідно державної Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, яка розроблена Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, проводилися бальнеологічні досліджень державним «Українським науково-дослідним інститутом медичної реабілітації та курортології МОЗ України»¹⁴. На території нашої області було виявлено досить сприятливі природні лікувальні ресурси в зоні Шацьких озер із метою створення там нових курортів державного значення¹⁰.

Хороші перспективи на Волині має екологічний туризм. Для цього на території області є цікава ендемічна заповідна флора та фауна, живописні специфічні поліські ландшафти та різноманітна екосистема, які в цілому суттєво не постраждали від аварії на ЧАЕС та повсякденної господарської діяльності населення тощо. Наприклад, програми таких екотурів передбачають відвідування таких природоохоронних територій, як екологічні заповідники та заказники Волинської області – Шацький національний природний парк, Національний природний парк «Прип'ять-Стохід», Національний природний парк «Лісова пісня», Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца», Черемський природний заповідник, урочище «Оконські джерела» тощо. У поєднанні з екологічним на території області слід модернізувати та осучаснити й лікувально-оздоровчу туристично-рекреаційну діяльність, яка

¹⁴ Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501> (дата звернення: 14.10.2022).

повинна використовувати наявний потенціал недавно розвіданих місцевих бальнеологічних ресурсів – мінеральних вод, грязей (глини, торфу та сапропелю), збагачених озерних вод органічними сполуками, включаючи гліцерин та жирні кислоти¹⁵. Крім бальнеологічного та грязелікування на Волині можна розвивати в перспективі й кліматолікування, яке має хорошу основу з використанням киснево-чистого повітря соснових лісів тощо. Має значний потенціал розвитку на теренах області й спортивний туризм, в основі якого лежать потреби населення не тільки в активному способі займатися будь-яким видом спорту, а й пасивно-споглядацька форма відпочинку, як наприклад, відвідування спортивних змагань, ігор, футбольних матчів, які регулярно відбуваються в м. Луцьку та інших містах краю тощо. Для цього на території області є численні місцеві стадіони, палаци спорту, відкриті спортивні майданчики, спортивні школи, плавальні басейни та інші спортивно-туристичні інфраструктурні ресурси.

Важливе значення й перспективний розвиток у поєднанні з попередніми видами туристично-рекреаційного обслуговування має й сільський туризм із відвідуванням численних сільських садиб у районах Волинської області, коли відпочивальники цікавляться місцевими сільськими звичаями, побутом і смачною екологічною кухнею. На початку 2000-х років сільський, або зелений туризм набув певної практики на Волині, хоча він так не прижився, як на Закарпатті, чи у Львівській та Івано-Франківській та Чернівецьких областях⁵. Проте він має хороші перспективи розвитку у поєднанні з етнографічним туризмом, адже Волинь має цікаву та специфічну волинсько-поліську культуру та обрядовість, а також специфічні гастрономічні традиції. На території нашої області є перспективи створення багатьох туристично-етнографічних територій та спеціалізованих закладів, як наприклад, етнографічний музей-скансен у смт Рокині Луцького району, численні краєзнавчі етнографічні світлиці в містах і селах Волині, місця, де відбуваються етнографічні дійства, фестивалі, народні забави тощо.

Цікавим і перспективним напрямом зеленого туризму на Волині, на нашу думку, є агро-фестиваль «Волинська Голландія», який уже кілька років відбувається в травні біля с. Свидники Ковельського району, де на місцевих фермерських полях агрофірми «Лілі-Лайн» (функціонує з 1982 р.) відбувається «День поля». Під часм цього заходу на місцевих полях агрофірми площею 2 га демонструється більше 1 млн тюльпанів понад сто різних сортів, у тому числі акліматизованих на Волині, а також численні породи декоративних хвойних рослин на площі 4 га, де проводяться цікаві тематичні екскурсії. Цей туристичний агро-форум щорічно збирає понад сто тисяч відвідувачів і розширює свою географію не тільки із сусідніх областей, але й сюди стали приїжджати туристи із центральних та південних областей України, Польщі, Німеччини та Білорусі, що безсумнівно є туристично-іміджевим успіхом для туристично-рекреаційної галузі області в цілому.

¹⁵ Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2016 р. / Упр. екології та природних ресурсів у Волин. обл. Луцьк: УЕПР, 2016. 168 с.

Видовищний або подієвий туризм також має хороші перспективи для розвитку в області, адже він базується на масовому відвіданні різноманітних етнічно-культурних та культурно-мистецьких й спортивно-масових заходів тощо. Інколи цей вид туризму називають ще культурним. До нього відносять також подорожі в різні місця краю для ознайомлення з різноманітними місцевими етнічно-культурними, культурно-мистецькими та спортивно-масовими заходами, що становлять культурно-пізнавальний та спортивно-азартний інтерес. Головна мета видовищного туризму полягає в створенні умов та наданні видовищно-емоційних послуг, які часто мають культурно-масовий характер і супроводжуються театральними діями, а також виражаються в таких формах проведення колективного дозвілля, як різноманітні виставки, ярмарки, карнавали, фестивалі, масові обрядодійства, спортивні поєдинки та змагання, футбольні матчі тощо. Для цього на Волині щорічно проводяться мистецькі фестивалі «Різдвяна містерія», «Поліське літо з фольклором», «Оберіг», «На хвилях Світязя», літературні читання «Лесині береги», виставки-продажі робіт майстрів народних промыслов, спортивно-патріотичні заходи, як фестиваль «Бандерштат» та інші культурно-мистецькі заходи⁸.

Можна також на території Волинської області масово розвивати пригодницький туризм, який є своєрідним видом відпочинку й забезпечує не тільки перебування рекреантів у привабливому для них місці, а й заняття незвичайними видами активної відпочинкової діяльності (пошуки скарбів, чи міфічної квітки папороті; дослідницькі експедиції до місць нересту риб чи ловлі волинської чудо-риби вугра; сафарі-тури – «царське» полювання, риболовля, ловля метеликів, пошуки загадкових аномальних місць тощо). Значні лісові площі Волинської області у поліській зоні та численні озера та річки краю є досить перспективними для проведення мисливства, рибальства та збиральництва грибів та ягід й є основою для розвитку самостійного мисливського, рибальського, грибного та ягідного туризму.

Цікавим і перспективним, на наш науковий погляд, для певних категорій відпочивальників є також екстремальний вид туризму, який можна розвивати на Волині, завдяки наявності на її території закинутих штольнь вугільних шахт у м. Нововолинську, а також численних підземель замків (наприклад, Луцького, Олицького), древніх городищ, панських і монастирських підвалів і крипт (підземелля Луцького костюлу св. Петра і Павла) тощо¹⁶.

На території області є багато глибоких озер і річок із незвичайними підводними мешканцями (бобрами, видрами, ендемічними рибами та земноводними), водоплавними птахами, які є перспективними для розвитку прісноводного дайвінгу. Екстремальними можуть бути й подорожі на байдарках і каное волинськими річками, а також польоти на дельтапланах та повітряних шарах над заповідними територіями краю, подорожі у заповідні пущі тощо. Оскільки цей вид туристично-рекреаційної діяльності пов'язаний із певними безпековими ризиками, тому для забезпечення безпеки проведення

¹⁶ Храми: Волинська область. URL: http://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/2910-543-temples-volyn-oblast.htm?page=2 (дата звернення: 24.10.2022).

таких турів необхідні спеціально підготовлені й висококваліфіковані інструктори та гіді.

Гастрономічний туризм має хороші перспективи розвитку на теренах області. Адже він являє собою відвідання різних територій із метою ознайомлення з місцевими кулінарними традиціями та особливостями національної або регіональної кухні. Головна привабливість таких турів полягає в дегустації саме тих страв, які ніде в світі більше не зустрічаються, тобто вони є місцевими (свого роду ендемічними) й визначають самобутність й неповторність у приготуванні страв конкретної території. Гастрономічний туризм має ряд позитивних особливостей у своєму розвитку, наприклад, він є головним мотивом для звернення гастрономічної подорожі й одночасно є обов'язковим елементом будь-якого туру; він сприяє також популяризації конкретної місцевості, сприяє розвитку національної кухні, а також стимулює виробництво традиційних продовольчих товарів та активізує в цілому діяльність ресторанно-готельного бізнесу та різноманітних закладів громадського харчування цієї території; він не має сезонних залежностей, тому може успішно функціонувати в будь-яку пору року; він порівняно мало потребує затрат і капіталовкладень для розвитку гастрономічно-туристичного бізнесу в країні; сприятливі умови для розвитку гастрономічного туризму мають усі територіальні одиниці будь-якої країни тощо¹⁷. Серед різновидів гастрономічних турів можна виділити: екскурсійні тури для гурманів – дегустаторів вишуканої та рідковживаної екзотичної їжі; ознайомлення з кулінарними традиціями відвідуваних країн тощо; спеціалізовані тури майстер-класи з приготування їжі; відвідування кулінарних та гастрономічних фестивалів, шоу, вистав тощо. Тому уся територія Волинської області є перспективним регіоном для розвитку гастрономічного туризму, а також ті місця, де почали відбуватися регулярні конкурси та гастрономічні фестивалі, як наприклад «Фестиваль сала» в м. Луцьку, щорічний «Фестиваль Світязьких пончиків» на оз. Світязь, регулярні волинські фестивалі вареників і дерунів, виставки виробів місцевих кулінарів до Паски та Різдва, виставка-продаж місцевого меду та продукції бджільництва на Спаса тощо. Цікавими та ендемічними стравами Волині є борщ із кропиви та лободи, запечений та копчений вугор, тушковане м'ясо їжаків та голубів, фаршировані бичачі сіменники, вареники та деруни з грибами й маком, налисники з рибою та грибами, овочеві салати з додаванням ягід лохини та журавлини, малосольні огірки з медом тощо.

Волинь є потужним потенційним регіоном для розвитку релігійно-паломницького туризму, який є сукупністю поїздок представників різних конфесій, насамперед, християнських, адже населення території області уже більше як тисячу років тому прийняло хрещення, з ціллю поклоніння святим місцям та з метою задоволення своїх пізнавально-культурних та духовних потреб. Релігійний туризм являє собою такий вид туристичної діяльності, що

¹⁷ Патійчук В. О. Особливості організації гастрономічних турів. Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали I Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 30–31 березня 2017 р.). Луцьк: Терен, 2017. С. 26–34.

пов'язаний із наданням паломницьких послуг та відвідуванням сакральних об'єктів. У релігійному туризмі виділяють два основні види: власне паломництво та релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості¹⁸. Паломництво – це прагнення віруючих людей відвідати святі місця та задовольняти свої духовні потреби (помолитися та подякувати Богові за всі його благодіяння, зцілитися від душевних і фізичних недугів, помолитися за рідних і близьких, отримати духовні дари, проявити відданість вірі, знайти сенс життя тощо), інтерес до якого останнім часом особливо зростає. Культурно-пізнавальний туризм релігійної спрямованості має за мету ознайомитися зі специфікою діяльності культових споруд та їх історією й культурно-мистецькими цінностями. Основними релігійно-паломницькими об'єктами на території Волинської області є численні храми та монастирі й духовні осередки в містах Луцьк, Володимир-Волинський, Ковель, Любомль, Горохів, Берестечко, селах Старий Чарторийськ, Михнівка, Тростянець, Зимне, Низкиничі, Вербка, Мильці, Старосілля, Кисилин та ін., музей Волинської ікони в м. Луцьку тощо.

Ностальгійний туризм заснований на потребі населення у відвідуванні місць колишнього історичного проживання їх родичів (пращурів). Волинь є осередком історичних поселень багатьох етнічних спільнот, які проживали на її території – польської, чеської, німецької, єврейської, білоруської та інших меншин. Тому наявність залишків господарчих і житлових споруд, храмів, які належали їх етнічним осередкам та поховання їх етнічних родичів є основою для ностальгійного та некротуризму¹⁹. Останній передбачає відвідання давніх поховань етнічних меншин, серед яких слід указати такі некрооб'єкти, як, наприклад, козацькі могили поблизу м. Берестечко, княжі кургани поблизу м. Володимир-Волинський, могили дівчат-невільниць, які загинули від татаро-монголів та турків у Горохівському (наприклад, с. Текля, де в XVII ст. побудована каплиця), Іваничівському, Локачинському та інших районах області, крипти церковних підземель, де покояться видатні особи краю, держави або сусідніх держав, наприклад, крипта Мстиславового Успенського собору в м. Володимирі-Волинському, чернечі печери та поховання ченців у монастирі с. Зимне, поховання під Петро-Павлівським костелом у м. Луцьк, крипта Хрестовоздвиженської церкви м. Луцьк, де похований Данило Братковський та інші члени Луцького братства, єврейські, польські, чеські та німецькі поховання в Любомлі, Ковелі, Рожищах, Луцьку, Горохові та інших населених пунктах області. На всій території Волині розміщуються меморіали загиблим у війнах, братські могили воїнів та репресованих осіб різного історичного часу й різних національностей, наприклад у старому місті

¹⁸ Патійчук В.О. Особливості розвитку релігійно-паломницького туризму у Волинській області. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки». Луцьк: Вежа-Друк, 2016. № 14 (339). С. 72–79.

¹⁹ Патійчук В.О. Некротуризм як одна із форм українсько-польського гуманітарного співробітництва у сучасний період. Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 29–30 верес. 2005 р. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. С. 525–530.

розміщується меморіал в'язням Луцької тюрми, яких страчено влітку 1941 р. більшовиками²⁰.

Наша область є місцем народження й перебування багатьох відомих особистостей і постатей (державних діячів, митців, поетів, письменників, композиторів та ін.), тому на її території доцільно розвивати меморіальний туризм із метою відвідання місць, які пов'язані з життям та перебуванням видатних осіб краю та їх похованнями. Серед таких місць Волині слід виділити с. Колодяжне Ковельського району – музей-садиба поетеси Лесі Українки; с. Затурці Локачинського району – музей садиба й могила відомого державного діяча В. Липинського; с. Низкиничі – музей та могила київського воєводи Адама Кисіля; с. Михнівка – залишки маєтку та могила воєводи Філона Яловецького; м. Устилуг – музей-садиба композитора Ігоря Стравінського та ін. Волинська область також славиться місцями бойових дій періоду Першої та Другої світових воєн, а також національно-визвольними рухами, як наприклад, козацькі війни XVI–XVII ст. проти окатоличення та ополячення українських (волинських) земель, які відбувалися на її території. До туристично-патріотичних дестинації області слід віднести музей партизанської слави в урочищі Лопатень Ківерцівського району, меморіальний комплекс «Слави» в Луцьку, меморіал закатованим жителям у с. Кортеліси Ратнівського району, пам'ятні місця УПА в урочищі Вовчак Турійського району, стоянка вояків УПА «Сонячна» поблизу с. Гараджа Луцького району та ін., залишки окопів та поховання воїнів операції «Брусилівський прорив», меморіали жертвам «Волинської різни» тощо. На території Волинської області сконцентровані численні пам'ятки садово-паркового мистецтва та фортифікаційних об'єктів, наприклад, ботанічні сади, селекційні станції рослин, залишки панських садиб, сучасні парки-культури та відпочинку, оборонні вали та історичні споруди в м. Володимир-Волинському; замок Любарта, будинок архітектора в Луцьку; панські садиби та замки в смт Олиці; залишки садово-паркових комплексів минулих століть у містах Ковелі, Любомлі, Бересткчу та смт Лукові, с. Заборолі, а також цікаві сучасні садові ландшафти тощо, які можуть бути об'єктами цього виду туризму, вісім із яких узято під охорону держави²¹.

В останні роки досить популярним видом туризму у країнах Європи є виробничий туризм – відвідування діючих або зупинених підприємств (виробництв) із метою ознайомлення з технологіями виробництва та дегустацією (купівлею) у разі можливості – готової продукції. Досить широко розвинутими є т. зв. винні та шоколадні тури, а також сирні, молочні, кондитерські, хлібопекарські, ювелірні, аптечні, парфумерні та інші тури¹⁷.

Наша область має також значний виробничий (промисловий) та сільськогосподарський потенціал для розвитку цього виду туризму. На її території сконцентровано багато діючих та покинутих промислових і сільськогосподарських підприємств, які можуть отримувати додаткові

²⁰ Патійчук В.О., Сергійчик А.Ю. Місто Луцьк як потенційний міжнародний релігійно-паломницький центр. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин та туристичного бізнесу», м. Харків, 17 квітня 2015 р. X: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 173–176.

²¹ Туристичні маршрути Волині: веб-сайт . URL: <https://tourism.volyn.ua/> (дата звернення: 12.10.2022).

прибутки за рахунок такого виду туристичного обслуговування. Наприклад, певний позитивний досвід у проведенні таких пізнавальних екскурсій уже мають СКФ «Україна», ЗАТ «Модерн-Експо», ВО «Електротермометрія», рубероїдний завод, шовковий комбінат, музей-аптека та ін. підприємства й заклади в м. Луцьку; залізнична станція «Ковель», «Ковельсьільмаш», комбикормовий завод у м. Ковелі; вугільні шахти, завод «СТО» в м. Нововолинську; фабрика «Луга» та птахофабрика в м. Володимирі-Волинському; завод «Рожище-ферммаш», фабрика «Вовнянка» в м. Рожище та ін. Проводять виробничі екскурсії й такі приватні підприємства й виробництва, як, наприклад, курятини «Пан-курчак», кетчупів та соусів «Торчин-продукт» у смт Торчин; виробництво ковбасних виробів «Забіяка» в с. Забороль Луцького району, екологічного сиру «В Ерика» с. Кроватка Рожищенського району; молочних та м'ясних продуктів «Шляхом традицій» у с. Кременець Рожищенського району та ін., що може мати подальші хороші перспективи¹³.

Волинь є бурштинодобувним регіоном. На її території наявні родовища бурштину у багатьох районах області, де були знайдені рідкісні види бурштинових зразків, а також на її території працює багато обробних підприємств переважно приватного сектору, де були зроблені багато ювелірних та художньо-мистецьких виробів із бурштину. Тому цей вид діяльності може бути цікавим для туристів, включаючи іноземних. Адже вони можуть ознайомитися з місцями видобування та переробки бурштину та виробів із нього й навіть замовити свій бурштиновий фотопортрет або когось із своїх близьких у місцевих художньо-ювелірних салонах тощо.

В основі транзитного туризму лежить потреба подорожуючих у перетині території однієї країни з метою відвідування іншої та в попутному їх ознайомленні з видатними туристичними об'єктами місцевості, яку вони проїжджають. Волинська область є прикордонною (межує з Польщею та Білоруссю) та транзитною територією, де проходять важливі транспортні шляхи до столичних і регіональних культурних центрів. Уздовж основних транспортних магістралей області розміщуються цікаві природні, історико-культурні, релігійні, гастрономічні та інші об'єкти, які можуть викликати пізнавальний інтерес у транзитних туристів. Тому всі туристичні дестинації області вздовж трас і пунктів перетину кордону – Ягодин–Любомль–Ковель–Київ; Устилуг–Володимир–Волинський–Луцьк–Київ; Доманове–Ратно–Ковель–Луцьк–Львів та інші є перспективними туристичними центрами для іноземних і внутрідержавних туристів.

Важливу роль у процесі дослідження проблем розвитку туризму відіграє метод аналізу поточної ситуації, яким є методика SWOT-аналізу, що дозволяє провести детальне вивчення зовнішнього й внутрішнього середовища досліджуваного процесу. Його результатом є встановлення сильних і слабких сторін досліджуваних явищ (процесів) та визначити можливі загрози та сприятливі можливості покращення проблемної ситуації²².

²² SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посіб. /за ред. Л. В. Балабанової. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Знання, 2005. 301 с.

У ході проведення SWOT-аналізу узагальнюються фактори розвитку зовнішнього й внутрішнього середовища, які впливають на подальше формування досліджуваного процесу. Оцінка факторів розвитку та можливі сценарії ситуації в SWOT-аналізі проводяться з допомогою класичної матриці цього методу, де відображені сильні та слабкі властивості, а також можливості та загрози досліджуваного явища чи процесу (табл. 4).

Таблиця 4

Сильні і слабкі сторони, загрози і можливості рекреаційно-туристичного розвитку Волинської області²³

Сильні властивості	Слабкі властивості
1. Вигідне прикордонне геотуристичне положення області (межування з Польщею та Білоруссю, а також двома областями України – Рівненською та Львівською) та розвиток господарчо-економічних і культурно-ділових зв'язків із ними. 2. Наявність значної кількості важливих туристично-рекреаційних ресурсів як природних, так і культурно-антропогенних, які відображають специфічні особливості регіону, його унікальну природу та кліматичні особливості, етнічну самобутність тощо. 3. Багата культурно-історична спадщина краю та цікаві традиції й звичаї місцевого населення. 4. Високий ступінь атрактивності (туристично-рекреаційної цінності), місцевих рекреаційно-туристичних ресурсів. 5. Порівняно підвищена територіальна концентрація рекреаційно-туристичних об'єктів на території та мала віддаленість між ними. 6. Стимулювання розвитку перспективних галузей туристично-рекреаційного обслуговування населення в краї. 7. Можливість поєднання різних видів рекреації та туризму в масштабах області. 8. Зручність розміщення об'єктів туристичної інфраструктури і порівняно добра транспортна доступність. 9. Орієнтація діяльності туристичних підрозділів не тільки на внутрішнє рекреаційно-туристичне обслуговування, але й на міжнародний туристичний ринок.	1. Невідповідність місцевого туристичного продукту міжнародним стандартам і вимогам. 2. Дефіцит коштів для розвитку туризму області та неналежне його фінансування з боку держави і місцевих органів самовладдя. 3. Слабкий рівень розвитку туристичної та транспортної інфраструктури в краї. 4. Недостатній рівень підготовленості кадрів багатьох туристичних підрозділів області (особливо для обслуговування іноземних туристів). 5. Низька інвестиційна та ділова активність суб'єктів господарювання у галузі туризму в регіону в цілому. 6. Недостатня рекламно-інформаційна діяльність та її слабка конкурентоспроможність у галузі туризму в області. 7. Відсутність відомих місцевих туристичних брендів і низька ефективність системи просування місцевого турпродукту на загальнодержавному та міжнародному туристичних ринках. 8. Мала кількість гарантованих регіональних програм розвитку туризму й особливо для його потенційних видів – екотуризму, спортивно-екстремального, видовищного, гастрономічного, релігійного тощо. 9. Слабкий туристичний імідж Волинської області на внутрішньому та міжнародному туристичному ринку.
Можливі загрози	Сприятливі можливості

²³ Патійчук В. Саванюк С. Головні проблеми формування нового туристичного іміджу Волинської області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки»*. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. № 5 (409). С. 87–99.

1. Межування з Білоруссю – союзницею РФ під час війни з Україною є найбільшою загрозою сьогодення для області. 2. Зростання диспропорцій між різними сферами господарчо-економічного розвитку області та переорієнтування її на моно-туристичну залежність. 3. Збільшення протиріч між місцевими органами самовладдя на рівні територіальних громад та управлінськими підрозділами області та урядом держави в цілому щодо вирішення фінансово-економічних проблем господарчого розвитку й туризму, зокрема. 4. Підвищення загрози втрати культурно-етнічної самобутності та рекреаційної ідентичності області в процесі адаптації до європейських стандартів туристичного обслуговування. 5. Ослаблення безпекових та санітарно-епідеміологічних позицій області та країни в цілому, які пов'язані із зростанням іноземних туристичних потоків і наростанням сучасних загроз – підвищення злочинності, можливість поширення тероризму, небезпечних хвороб (наприклад, коронавірусу), залучення краю в процеси наркотрафіку та торгівлі людьми, нелегальних міграцій тощо. 6. Збільшення антропогенного навантаження на ландшафти та екосистему області в цілому. 7. Можливе погіршення екологічної ситуації в області через вплив туристів та рекреантів. 8. Поява жорсткої конкуренції на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг серед суб'єктів туристичного комплексу, яку не зможуть витримати багато дрібних турфірм та інших підрозділів функціонування туризму. 9. Зростання вартості на туристичні послуги в області й наближення їх до середньоевропейських цін у галузі туристичного обслуговування населення. 10. Можливість появи монополізації на внутрішньому туристичному ринку області (держави) та захід на її ринки потужних міжнародних туристичних агенцій, а також не зовсім чесних суб'єктів міжнародної туристичної діяльності та відомих туристичних ТНК, які будуть диктувати свої вимоги.	1. Покращення державного та регіонального регулювання розвитку туризму на рівні місцевих територіальних громад. 2. Можливість вирішувати на місцях проблеми інфраструктурного та кадрового забезпечення розвитку туризму в краї. 3. Поява і розвиток нових видів туристично-рекреаційного обслуговування в області. 4. Стимулювання розвитку інноваційних видів туристичної діяльності та запровадження нових туристичних маршрутів у краї. 5. Забезпечення конкурентоздатності місцевого туристичного продукту на регіональному, загальнодержавному та міжнародному туристичному ринку. 6. Розробка нового конкурентоспроможного туристичного продукту, що може задовольняти попит не тільки внутрішніх, але й іноземних відпочивальників. 7. Збільшення можливостей для пошуку шляхів залучення іноземних і внутрішніх інвестицій для розвитку туризму в краї та удосконалення туристичної інфраструктури на основі реалізації міжнародних проєктів. 8. Залучення потенційно нових туристичних споживачів, уключаючи іноземних, й переформатування туристичних потоків на території області. 9. Формування нового туристичного іміджу Волинської області та просування її туристичного продукту на регіональному, національному та міжнародному ринках туристичних послуг.

Сильні властивості процесу повинні забезпечити його прискорене просування до досягнення стратегічних цілей, у той час як його слабкі ознаки викликають сповільнення дії. Необхідно при цьому також ураховувати

можливості й загрози зовнішнього середовища, які ведуть до зміни розвитку ситуації. Можливості проявляються у вигляді позитивних тенденцій зміни зовнішнього середовища досліджуваного процесу та потребують урахування його внутрішніх чинників, які визначають у цілому його перебіг і, на які покладаються основні стратегічні цілі. Загрози в такому випадку проявляються як певні негативні тенденції внутрішнього розвитку досліджуваного об'єкта або події в зовнішньому середовищі, що можуть призвести до краху в системі організації процесу, або до часткового погіршення його стану.

Отже, сильними властивостями сучасного туристичного іміджу Волинської області є: вигідне прикордонне геотуристичне положення краю та розвиток господарчо-економічних і культурно-ділових зв'язків із ними; наявність значної кількості важливих туристично-рекреаційних ресурсів як природних, так і культурно-антропогенних, які відображають специфічні особливості регіону, його унікальну природу та кліматичні особливості, етнічну самобутність тощо; багата культурно-історична спадщина краю та цікаві традиції й звичаї місцевого населення; високий ступінь атрактивності (туристично-рекреаційної цінності), місцевих рекреаційно-туристичних ресурсів; порівняно підвищена територіальна концентрація рекреаційно-туристичних об'єктів на території та мала віддаленість між ними; стимулювання розвитку перспективних галузей туристично-рекреаційного обслуговування населення в краї; можливість поєднання різних видів рекреації та туризму в масштабах області; зручність розміщення об'єктів туристичної інфраструктури і порівняно добра транспортна доступність; орієнтація діяльності туристичних підрозділів не тільки на внутрішнє рекреаційно-туристичне обслуговування, але й на міжнародний туристичний ринок тощо.

Слабкими властивостями туристичної характеристики Волині в сучасних умовах її соціально-економічного розвитку є: невідповідність місцевого туристичного продукту міжнародним стандартам і вимогам; дефіцит коштів для розвитку туризму області та неналежне його фінансування з боку держави і місцевих органів самовладдя; слабкий рівень розвитку туристичної та транспортної інфраструктури в краї; недостатній рівень підготовленості кадрів багатьох туристичних підрозділів області (особливо для обслуговування іноземних туристів); низька інвестиційна та ділова активність суб'єктів господарювання у галузі туризму в регіону в цілому; недостатня рекламно-інформаційна діяльність та її слабка конкурентоспроможність у галузі туризму в області; відсутність відомих місцевих туристичних брендів і низька ефективність системи просування місцевого турпродукту на загальнодержавному та міжнародному туристичних ринках; мала кількість гарантованих регіональних програм розвитку туризму й особливо для його потенційних видів – екотуризму, спортивно-екстремального, видовищного, гастрономічного, релігійного та інших галузей; слабкий туристичний імідж Волинської області на внутрішньому і зовнішньому туристичному ринку тощо.

Можливими загрозами, які виникають у ході розвитку туристичної галузі Волині та формування її нового туристичного іміджу можуть бути: військовий напад із боку Білорусі, яка є союзницею РФ; зростання диспропорцій між

різними сферами господарчо-економічного розвитку області та переорієнтування її на моно-туристичну залежність; збільшення протиріч між місцевими органами самовладдя на рівні територіальних громад та управлінськими підрозділами області та урядом держави в цілому щодо вирішення фінансово-економічних проблем господарчого розвитку й туризму, зокрема; підвищення загрози втрати культурно-етнічної самобутності та рекреаційної ідентичності області в процесі адаптації до європейських стандартів туристичного обслуговування; ослаблення безпекових та санітарно-епідеміологічних позицій області та країни в цілому, які пов'язані із зростанням іноземних туристичних потоків і наростанням сучасних загроз – підвищення злочинності, можливість поширення тероризму, небезпечних хвороб (наприклад, корона-вірусу), залучення краю в процеси наркотрафіку та торгівлі людьми, нелегальних міграцій тощо; збільшення антропогенного навантаження на ландшафти та екосистему області в цілому; можливе погіршення екологічної ситуації в області через вплив туристів та рекреантів; поява жорсткої конкуренції на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг серед суб'єктів туристичного комплексу, яку не зможуть витримати багато дрібних турфірм та інших підрозділів функціонування туризму; зростання вартості на туристичні послуги в області й наближення їх до середньоєвропейських цін у галузі туристичного обслуговування населення; можливість появи монополізації на внутрішньому туристичному ринку області (держави) та захід на її ринки потужних міжнародних туристичних агенцій, а також не зовсім чесних суб'єктів міжнародної туристичної діяльності та відомих туристичних ТНК, які будуть диктувати свої вимоги тощо.

Сприятливими можливостями для розвитку туризму на Волині є: покращення державного та регіонального регулювання розвитку туризму на рівні місцевих територіальних громад; можливість вирішувати на місцях проблеми інфраструктурного та кадрового забезпечення розвитку туризму в краї; поява і розвиток нових видів туристично-рекреаційного обслуговування в області; стимулювання розвитку інноваційних видів туристичної діяльності та запровадження нових туристичних маршрутів у краї; забезпечення конкурентоздатності місцевого туристичного продукту на регіональному, загальнодержавному та міжнародному туристичному ринку; розробка нового конкурентоспроможного туристичного продукту, що може задовольняти попит не тільки внутрішніх, але й іноземних відпочивальників; збільшення можливостей для пошуку шляхів залучення іноземних і внутрішніх інвестицій для розвитку туризму в краї та удосконалення туристичної інфраструктури на основі реалізації міжнародних проектів; залучення потенційно нових туристичних споживачів, включаючи іноземних, й переформатування туристичних потоків на території області; формування нового туристичного іміджу Волинської області та просування її туристичного продукту на регіональному, національному та міжнародному ринках туристичних послуг тощо²³.

Враховуючи певні виклики сучасності, обласне керівництво Волині намагається вирішити наявні проблеми функціонування туристичної галузі та

покращити її туристичний імідж на різних рівнях місцевого управління в системі реалізації «Програми розвитку туризму та рекреації у Волинській області на 2016–2020 роки»²⁴. В умовах війни та затяжної фінансово-економічної кризи внаслідок коронавірусу серед актуальних проблем функціонування туристичної сфери області на сьогодні слід також указати певні екологічні негаразди. Наприклад, стрімке обміління озера Світязь в останні 2-3 роки, що призвело до скорочення відпочивальників в його околицях²⁵. Крім того поголовна мобілізація, яка триває в країні та масова видача військових повісток чоловікам-відпочивальникам призовного віку на Шацьких озерах влітку 2022 р. фактично зірвала туристичний сезон⁸.

Державні туристичні підрозділи області, щоб раціоналізувати та покращити туристичне обслуговування на Волині розробили сім нових ключових туристичних маршрутів, які передбачають не лише відвідування музеїв чи пам'яток, але й екстрим-сплави на човнах і байдарках, катання на поза шляховиках, відвідування гастрономічних фестивалів області тощо. Серед основних туристичних маршрутів, які пропонує туристичне керівництво Волині, слід указати такі запропоновані напрями:

1) *перший* – Луцьк (Луцький Замок, Луцьке підземелля, заповідник «Старе місто»; музеї: художній, Волинської ікони, краєзнавчий, Луцького братства, сучасного мистецтва Корсаків; зоопарк тощо);

2) *другий* – Луцьк – Затурці (музей В. Липинського) – Зимне (Успенський монастир) – Володимир-Волинський (заповідник «Древній Володимир») – Устилуг (музей І. Стравінського);

3) *третій* – Луцьк – Воротнів (флористичний заказник) – Олика (резиденція Радзівіллів, костел св. Трійці) – Цумань (національний природний парк «Цуманська пуца») – Грем'яче (санаторій «Пролісок»);

4) *четвертий* – Луцьк – Жидичин (Миколаївський монастир) – Рокині (етнографічний музей-скансен Волинського села) – Переспа (музей Першої світової війни) – Колодяжне (музей-садиба Лесі Українки) – Ковель;

5) *п'ятий* – Луцьк – Старий Чорторийськ (Хрестовоздвиженський монастир; панорама р. Стир) – Оконськ (джерела, форелеве господарство) – Костюхівка (Центр польсько-українського діалогу) – Маневичі (унікальні археологічні знахідки, наприклад, човен-довбанка Х ст.) – Любешів (національний парк «Прип'ять – Стохід») – Сваловичі (екстрим-туризм, сплави, екотуризм);

6) *шостий* – Луцьк – Баїв (Музей меду) – Берестечко – Брани (найвища точка Волинської області) – Павлівка (пивзавод; торгова марка «Павлівська йоданка») – Старий Порицьк (екосироварня);

²⁴ Вахович І. М., Пушкарук І. М. Механізми формування іміджу Волинської області як туристичної дестинації. *Економічні науки. Серія: Економіка та менеджмент*. 2017. Вип. 14. С. 64–69.

²⁵ Патійчук В. О., Білецький Ю. В., Полянський С. В., Ціпошук С. А. Основні чинники забруднення та обміління озера Світязь. Актуальні проблеми регіональних досліджень: матеріали V міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Луцьк, 11 грудня 2020 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 340–345.

7) *сьомий* – Луцьк – Шацьк (національний природний парк) – Світязь (активний відпочинок: сплави на човнах, байдарках, мотузковий парк, велокатання, катання на позашляховиках, риболовля, гастротури тощо)⁶.

Проте туристично-рекреаційні ресурси та об'єкти Волинської області використовуються далеко не на можливій потужності, чому перешкоджає низка важливих проблем комплексного характеру: політичних, правових, фінансово-економічних, природно-технологічних, господарсько-екологічних, інфраструктурно-технічних, безпекових, науково-інформаційних, кадрових, ментальних та ін. (табл. 5).

Таблиця 5

Основні групи проблем, які зараз стримують розвиток туризму на Волині

Групи проблем	Зміст проблеми	Наслідки	Шляхи вирішення
Політичні	Російська агресія та війна в Україні і політична нестабільність у державі	Руйнування туристичної інфраструктури; загроза життю та здоров'ю людей; стрімкий відтік іноземних туристів; різке зменшення внутрітуристичних потоків; неможливість надавати турпослуги та ін.	Припинення військових дій; повернення окупованих територій; стабілізація політичного життя; проведення відновлювальних робіт; вирішення усіх внутріполітичних проблем демократичним шляхом
	Зовнішньополітична напруга та можливість вторгнення з боку Білорусі	Неможливість звершувати подорожі на окуповані території, а також заборона на в'їзд громадянам РФ, Білорусі та їхнім союзникам	Деокупація територій України; припинення війни; вирішення зовнішніх проблем і підписанням мирних договорів
Правові та безпекові	Неможливість гарантування повної безпеки туристам	Неможливість звершувати туристичні поїздки внаслідок відсутності гарантування безпеки	Підписання угод і договорів про гарантії безпеки для іноземних і своїх громадян; забезпечення безпеки турів
	Заборона на в'їзд або виїзд із певних причин	Відмова у праві чоловікам віком 18-60 р. виїжджати за кордон під час війни	Припинення війни або вияснення причин відмови та їх вирішення
Соціо-економічні	Фінансово-економічна криза в державі, інфляція та низький рівень життя людей	Падіння економічного розвитку; банкрутство підприємств туристичного бізнесу; низький потік іноземців; неможливість звершувати тури тощо	Покращення соціально-економічної ситуації в державі; нормалізація повсякденного життя в країні та забезпечення соціальних потреб її населення
Злочинність і корупція	Високий рівень злочинності та корупції у країні	Зменшення числа туристів через загрозу їхньому життю та здоров'ю	Покращення криміногенної та антикорупційної ситуації в державі
Інфраструктурні	Недостатня к-ть туристичних об'єктів та їх низький рівень обслуговування	Незадовільний стан інфраструктури туроб'єктів та порівняно низький рівень їх обслуговування тощо	Налагодження і забезпечення технічних та інфраструктурних умов і норм обслуговування українських та іноземних туристів
Екологічні	Наявність багатьох екологічних проблем у країні	Зниження числа приїзду іноземних туристів унаслідок забруднення	Покращення екологічної ситуації в державі та забезпечення охорони довкілля

		значних територій держави	
Санітані або епідеміологічні	Високий рівень захворюваності на туберкульоз і коронавірусу та інші небезпечні хвороби	Можливість заразитися та захворіти; заборона на в'їзд або обов'язкове виконання санітарно-епідеміологічних вимог і проведення щеплень	Вирішення санітарно-епідеміологічних проблем у державі та проведення надійних профілактичних заходів
Рекламні та інформаційні	Недостатня рекламна діяльність	Нестача потрібної туристичної реклами, особливо зовнішньої	Покращення інформаційної та рекламної роботи в туризмі, у т. ч. іноземними мовами

Недостатньою є також стан вивченості туристично-рекреаційних об'єктів із метою їх використання у подальшій економіко-господарчій діяльності, що потребує проведення комплексних досліджень щодо оцінки та можливих перспектив використання усіх туристично-рекреаційних ресурсів області із залученням фахівців із різних наукових галузей та потребує створення якісного інформаційного продукту про потенційні можливості розвитку туризму та рекреації на Волині. В області не вистачає професійних кадрів у галузі забезпечення туристично-рекреаційного відпочинку (інструкторів, гідів, рятівників та інших фахівців). В останні десятиріччя спостерігається падіння рівня екологічної культури вітчизняних відпочивальників щодо збереження культурних пам'яток і природи свого краю. Наявні також інші проблеми розвитку туристичної сфери області: недофінансування галузі з обласного бюджету, найнижчий показник серед усіх регіонів України; наявність черг на пунктах пропуску, що суттєво зменшує потік іноземних туристів; відсутність оптимального графіку руху залізничних потягів; недосконале законодавство, яке регулює сферу сільського (зеленого) туризму; відсутність штатних одиниць (профільних фахівців), відповідальних за розвиток туризму та інші заходи¹⁰.

Згідно Стратегії розвитку Волинської області до 2027 р., основними напрямками розвитку туристичної галузі в краї є: кадрове та науково-методичне забезпечення, що передбачає навчання для голів ОТГ і студентів профільних вишів, а також підготовку екскурсіводів для міста Луцька та області в системі онлайн «Школа екскурсівода»; розвиток туристичної інфраструктури та матеріально-технічної бази, які передбачають певні пріоритетні цілі щодо позначення маршрутів проїзду до туристичних об'єктів та місць туристичних відвідувань спеціальним міжнародним маркуванням, а також розвиток мережі автокемпінгів; благоустрій рекреаційних зон та об'єктів туристичних відвідувань; сприяння розвитку велотуризму; забезпечення доступності об'єктів туристичних відвідувань і закладів туристичної інфраструктури для осіб з обмеженими фізичними можливостями; стимулювання розвитку санаторно-курортного туризму; всіляке заохочення розвитку малого підприємництва у сфері організації відпочинку на селі, забезпечення його нормативно-правовою, рекламно-інформаційною та організаційною підтримкою органами виконавчої влади; створення умов для всебічного заохочення населення області до участі у розвитку сільського туризму як високорентабельної ланки туристичної індустрії та додаткового джерела

поповнення особистих доходів громадян, місцевих і державного бюджетів у рамках цього – інвентаризація та сертифікація агросадиб області й формування промоційного каталогу для оцифрування отриманих даних для туристичного порталу; проведення комплексної рекламної кампанії туристично-рекреаційних ресурсів і кращих пропозицій туристичних компаній, створення позитивно іміджу на всеукраїнському та міжнародному ринках туристичних послуг; просування на ринку туристичних послуг бренду «Волинь унікальна» та популяризація туристичного веб-сайту області (www.tourism.volyn.ua); подальша реалізація проектів туристичної інфраструктури (марковані маршрути, ознакування туристичних об'єктів); видання сучасних туристичних каталогів українською, польською та англійською мовами; відродження найбільшого туристичного маршруту краю «Золота діадема Волині» (Volyn Golden Diadem); організація міжнародних виставкових заходів із метою сприяння турбізнесу, а також розробка платформи для презентації власних туристичних продуктів тощо. Крім того, війна в Україні внесла свої корективи щодо створення безпечних умов перебування туристів на території області, захист їх законних прав та інтересів, що вимагає використання та оснащення спеціальної інфраструктури, наприклад, бомбосховищ та місць перебування під час повітряної тривоги. Комунальним закладом «Волинський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» постійно забезпечується надання оперативної медичної допомоги біженцям і вимушеним переселенцям, а також автотуристам на автомобільних і транспортних коридорах України та забезпечується безпека туристів при проведенні масових туристських заходів відповідно до заявок, поданих суб'єктами туристичної діяльності. З цією метою минулого року було визначено 45 місць масового відпочинку на воді, щоб не допустити травмування людей під час купання та рекреації на воді та поблизу водойм. Так, водозахисно-рятувальним підрозділом Управління ДСНС в області напередодні купального періоду здійснюється обстеження дна акваторій визначених місць масового відпочинку.

Для удосконалення туристично-рекреаційної ситуації у Волинській області та Україні загалом, на нашу думку, необхідне прийняття відповідних законів, які регулюють статусну приналежність усіх туристичних об'єктів. Необхідно також переглянути та змінити процедуру надання необхідних дозволів на проведення господарської, природоохоронної та туристично-рекреаційної діяльності із врахуванням потреб місцевих територіальних громад. У розробці бізнес-планів територіальних громад необхідно враховувати усі можливості щодо використання водних туристичних ресурсів у розвитку туризму та рекреації краю. Необхідним є також запровадження нових форм фінансування туристично-рекреаційного розвитку області, включаючи надходження іноземних інвестицій, які потрібно спрямовувати на створення рекреаційної інфраструктури, насамперед, перспективних видів її розвитку. Потребує удосконалення система охорони туристично-рекреаційних об'єктів області з можливістю створення відповідних служб місцевого значення щодо охорони та пам'яток культури та інших туристично-рекреаційних об'єктів. Управлінську увагу також потрібно спрямовувати на підготовку кваліфікованих кадрів із

надання різноманітних туристично-рекреаційних послуг, включаючи обслуговування іноземних відвідувачів зі знанням багатьох мов. Туроператорам та владним структурам необхідно створити новий якісний рекламно-інформаційний продукт про туристично-рекреаційну діяльність у Волинській області. Наявні рекламно-інформаційні буклети та вказівники з туристичними місцями та іншими закладами сфери послуг у м. Луцьку є, на нашу думку, вкрай недосконалими й недоречними у своєму застосуванні, порівняно з іноземною рекламно-туристичною продукцією. У межах області необхідно також проводити комплексні дослідження щодо оцінки розвитку нових видів туризму та перспектив використання туристично-рекреаційних ресурсів.

Таким чином, Волинська область має хороші перспективи щодо розвитку та впровадження нових видів туристично-рекреаційної діяльності, виходячи з аналізу її ресурсної бази. Серед перспективних галузей туристично-рекреаційної діяльності на Волині слід вказати, такі як зелений (сільський), етнографічний та ностальгійний, гастрономічний, релігійний, некротуризм, подієвий або видовищний, спортивний, екстремальний (пригодницький), виробничий (промисловий), екологічний, мисливський або рибальський, грибний та ягідний, садово-парковий та фортифікаційний, бурштиновий, меморіальний, патріотичний і транзитний. Проте необхідно суттєво реформувати її законодавчо-правову основу та вжити важливих заходів щодо удосконалення системи надання власне туристично-рекреаційних послуг із урахуванням вимог часу та потреб населення, включаючи іноземних відвідувачів. Потребує значної реорганізації процес підготовки якісних та кваліфікованих туристично-рекреаційних кадрів на Волині зі знанням специфіки надання послуг у спеціальних видах туристично-рекреаційного обслуговування населення. Необхідним є також якісне знання й володіння іноземними мовами працівників у туристичних закладах області. Назріла актуальна потреба в будівництві нової інфраструктурної мережі закладів готельного господарства та системи харчування в багатьох районах і містах області, яка повинна орієнтуватися на різні соціальні категорії населення та відповідати основній меті туристичного обслуговування конкретного закладу. Обласним, районним та місцевим органам самоврядування необхідно більше уваги приділяти щодо збереження існуючих природних та культурно-історичних ресурсів та потенційних туристичних об'єктів на Волині, а також змінювати підходи у фінансуванні туристичної галузі, шукати нові стратегічні джерела надходження інвестицій для розвитку рекреації та туризму в краї, а також розв'язувати безпекові й санітарно-екологічні проблеми, як наприклад, сучасна загроза коронавірусу та інші неузгодження та виклики, які можуть виникати у процесі розвитку економіки, господарської та туристично-рекреаційної діяльності в області, що заслуговує на подальшу наукову увагу.